

Foton från tillsynsprojektet

Kemikalier i skor och leksaker - tillsyn över detaljhandeln

Tillsynsprojekt i samarbete mellan Malmö,
Göteborg, Helsingborg och Stockholm

Göteborgs Stad
Miljö

Miljöförvaltningen

Box 7012, 402 31 Göteborg • Tel vx: 031-365 00 00
Epost: miljoforvaltningen@miljo.goteborg.se • www.goteborg.se

VI SKALL STRÄVA EFTER STÄNDIGA FÖRBÄTTRINGAR!

För att bli trovärdiga i vår roll som tillsynsmyndighet måste vi visa att vi ställer krav på oss själva. Genom att skaffa oss egen erfarenhet av miljöledning blir vi en bättre samarbetspartner till företag, organisationer och enskilda i deras miljöarbete.

Miljöpolicy

Miljöförvaltningen arbetar på uppdrag av miljö- och klimatenämnden för att nå visionen om den långsiktigt hållbara utvecklingen av staden. För att vi ska bli framgångsrika är det viktigt att vi i alla situationer uppfattas som goda förebilder.

Vår egen påverkan

Vi ska när vi utför vårt arbete vara medvetna om vår egen miljöpåverkan.

Denna påverkan uppkommer som följd av innehållet i de tjänster vi producerar och hur vi till exempel utnyttjar våra lokaler, reser i tjänsten och gör våra inköp.

Ständiga förbättringar

Vi ska arbeta för att åstadkomma ständiga förbättringar när det gäller vårt miljöarbete.

Detta innefattar både direkt som indirekt påverkan.

Bli ledande

Vi ska med vår egen miljöanpassning ligga över de krav vi som tillsynsmyndighet ställer på andra.

Detta innebär att vi med god marginal följer de lagar och andra bestämmelser som gäller för vår verksamhet samt att vi med detta åtar oss att bedriva ett förebyggande miljöarbete.

Samarbete med andra

Vi ska ständigt arbeta med att utveckla miljöarbetet genom samarbete och utbyte med andra aktörer.

Vi själva som resurs

Vi ska nå goda resultat i miljöarbetet genom kunnig och engagerad personal som ansvarsfullt och med helhetsperspektiv tar aktiv del i arbetet. Förvaltningen satsar kontinuerligt på utbildning och information för att alla anställda ska kunna ta ansvar i enlighet med budget och interna miljömål.

Innehåll

Sammanfattning.....	3
Bakgrund.....	4
Storstadssamarbetet.....	4
Kemikalier i skor och leksaker.....	4
Projektets syfte och mål	4
Regler om kemikalier	5
<i>Reach - förordning (EG) nr 1907/2006</i>	<i>5</i>
<i>Förordning (EG) nr 850/2004 - långlivade organiska föroreningar - POPs förordningen</i>	<i>6</i>
<i>Miljöbalken</i>	<i>6</i>
<i>KIFS 2005:7 Kemikalieinspektionens föreskrifter om klassificering och märkning av kemiska produkter</i>	<i>6</i>
<i>CLP - Förordning (EG) nr 1272/2008 klassificering, märkning och förpackning</i>	<i>6</i>
Metod-Genomförande	7
Före besöken	7
Tillsynsbesöken	7
Efter besöken.....	8
<i>Analyser.....</i>	<i>9</i>
Resultat.....	10
Checklistan	10
Analyser	11
Efterfrågad dokumentation om utvalda varor	11
Kemiska produkter	11
Uppföljning.....	11
Slutsatser och diskussion	13
Kunskap i butikerna.....	13
Skyldighet att lämna information	14
Krav på leverantörerna.....	14
Egenkontroll och skriftliga rutiner.....	14
Samverkan	15
Bilagor	16

Sammanfattning

Miljöförvaltningarna i Göteborg, Stockholm, Malmö och Helsingborg samarbetar kring kemikalietillsynen med fokus på kemikalier i varor. Genom samarbetet får vi samsyn och gör lika bedömningar, vi når en större andel aktörer och frågorna aktualiseras samtidigt. I den här rapporten presenterar vi resultatet från tillsynsprojektet "kemikalier i skor och leksaker".

Vi har besökt butiker som säljer skor och butiker som säljer leksaker. Syftet med besöken har varit att höja butikernas kunskap om kemikalier i varor och om reglerna kring detta, och därigenom bidra till minskad risk för skada för hälsa och miljön. Syftet var också att kontrollera kunskapen om regler om kemikalier i varor och genom analyser få en uppfattning om farliga kemikalier finns i varor som är till försäljning. Vi har även kontrollerat märkning och innehåll i impregneringsmedel i skobutiker. Projektet är en uppföljning av tidigare projekt med fokus på skor och leksaker.

Leksaker och skor kan innehålla särskilt farliga kemikalier. Reglerna om kemikalier i varor finns främst i den europeiska kemikalielagstiftningen Reach, men också i exempelvis POP:s förordningen. Flera mjukgörare, varav många så kallade ftalater, är begränsade i leksaker. Azofärgämnen får inte användas i textil eller läder som kommer i kontakt med huden. Kortkedjiga klorparaffiner kan förekomma i plaster. De är förbjudna.

Flera butiker känner till att det finns regler om kemikalier i varor, och har rutiner för hur de hanterar frågor om kemikalier från kunder. Bara ungefär hälften av butikerna har däremot leverantörsavtal som reglerar kemikalieinnehållet i varorna. Vi har låtit analysera leksaker på ftalater och kortkedjiga klorparaffiner och skor på ftalater, kortkedjiga klorparaffiner och azofärgämnen. Analysresultatet visar att varor som innehåller särskilt farliga kemikalier finns till försäljning i butik.

Bakgrund

Storstadssamarbetet

Miljöförvaltningarna i Göteborg, Stockholm, Malmö och Helsingborg samarbetar kring kemikalietillsynen med fokus på kemikalier i varor. Genom samarbetet kan förvaltningarna samordna sina resurser och nå ett större antal aktörer i landet, vilket ger ett större genomslag. Samarbetet bidrar också till kunskapsutveckling. Vi har tagit fram gemensamma bedömningsgrunder och checklistor för att få likvärdig tillsyn.

Tidigare projekt har bland annat haft fokus på PVC-produkter, lågprisprodukter, golv och byggvaror.

Kemikalier i skor och leksaker

Det finns flera ämnen som är begränsade eller förbjudna och som kan förekomma i leksaker och skor. I det här projektet har plastskor analyserats avseende ftalater och kortkedjiga klorparaffiner och tygskor avseende azofärgämnen. Leksaker har analyserats avseende ftalater och kortkedjiga klorparaffiner.

Ftalater finns i flera olika varor av mjukplast, men huvudsakligen i PVC-plast. Plasten kan innehålla upp till 50 procent mjukgörare. Ftalaterna DEHP, DBP och BBP kan påverka balansen av vissa hormoner i kroppen och skada fortplantningsförmågan. De klassificeras som reproduktionsstörande och är sedan 2007 förbjudna i leksaker och barnavårdsartiklar i halter över 0,1 procent. Av försiktighetsskäl är DINP, DIDP och DNOP förbjudna i halter över 0,1 procent i leksaker och barnavårdsartiklar som barn kan stoppa i munnen. Det finns även andra ftalater som har särskilt farliga egenskaper och bör undvikas. De finns med på kandidatförteckningen.

Azofärgämnen används till att färga in främst textilier. Azofärgämnen kan eventuellt brytas ned till cancerframkallande akrylaminer och vissa azofärgämnen är också allergiframkallande. De är förbjudna inom EU.

Kortkedjiga klorparaffiner (SCCP) används som mjukgörare i plast och gummi. SCCP är mycket långlivade och bryts inte ned i naturen. De är skadliga för vattenlevande organismer. De är förbjudna i den så kallade POPs förordningen, och finns med på kandidatförteckningen.

Projektets syfte och mål

De huvudsakliga målen med projektet har varit att:

- öka butikernas kunskap om kemikalier i varor
- öka butikernas kunskap om lagstiftningen om kemikalier i varor

- kontrollera butikernas rutiner för att minimera risken att farliga ämnen finns i varor de har till försäljning
- kontrollera butikernas rutiner för att uppfylla informationskravet i Reach
- genom stickprov analysera skor och leksaker för att undersöka innehållet av ftalater, kortkedjiga klorparaffiner och azofärgämnen.
- Kontrollera märkning på, och innehåll i kemiska produkter i skobutiker.

Genom att informera om regler och kontrollera lagefterlevnad kan vi bidra till att minska spridningen av farliga kemikalier i varor och därmed minska risken för skada på hälsa och miljön.

Projektet är en fortsättning på tidigare projekt med fokus på skor och leksaker. De flesta besök gjorde vi i butiker som tidigare inte fått besök. I några fall besökte vi också butiker och butikskedjor som tidigare har fått besök. Vår ambition är att besöka samtliga butiker som säljer samma typ av varor. Dels för att sprida kunskap så brett som möjligt, men också för att kontrollen ska vara "rättvis".

Regler om kemikalier

Reach - förordning (EG) nr 1907/2006

Bilaga XVII

En förteckning över ämnen som har sådana farliga egenskaper att användningen av dem har begränsats eller förbjudits.

- Punkt 51 Ftalaterna DEHP, DBP och BBP får inte användas som ämne eller som beståndsdel i blandningar i koncentrationer över 0,1 procent i leksaker och barnavårdsartiklar.
- Punkt 52 Ftalaterna DINP, DIDP och DNOP får inte användas som ämne eller som beståndsdel i blandningar i koncentrationer över 0,1 procent i leksaker och barnavårdsartiklar som barn kan stoppa i munnen.

Leksaker och barnavårdsartiklar som innehåller högre halter av ovanstående ftalater får inte släppas ut på marknaden.

- punkt 43 Azofärgämnen får inte användas i textil eller läder som kommer i kontakt med huden, såsom exempelvis skor och leksaker

Bilaga XIV

En förteckning över ämnen som är så farliga att tillstånd från EU-kommissionen krävs för att få använda dem. Om ett ämne inte får tillstånd till något användningsområde blir det i princip förbjudet. Ftalaterna BBP, DBP, DIBP och DEHP finns med på bilaga XIV med slutdatum för användning utan tillstånd den 21 februari 2015.

Artikel 59, Kandidatförteckningen

En lista över särskilt farliga ämnen, substances of very high concern (SVHC-ämnen). Ämnena har egenskaper som kan medföra allvarliga effekter på människors hälsa och miljön. Listan uppdateras 2 gånger per år med nya ämnen av den europeiska kemikaliemyndigheten Echa. Ämnen på kandidatförteckningen kan också ha ytterligare regleringar, exempelvis haltbegränsningar i bilaga XVII. Från kandidatförteckningen lyfts ämnen upp till bilaga XIV för tillståndsprövning. Ftalaterna och de kortkedjiga klorparaffinerna som vi låtit analysera finns med på kandidatförteckningen.

Artikel 33, informationsplikten

Innebär att återförsäljare i alla led, även butiker, ska lämna information om en vara innehåller ämne på kandidatförteckningen om halten överstiger 0,1 viktprocent. Informationen ska minst innehålla uppgift om ämnets namn. Information ska alltid lämnas vid överlåtelse till yrkesmässiga kunder. Konsumenter har rätt att på begäran få informationen inom 45 dagar.

Förordning (EG) nr 850/2004 - långlivade organiska föreningar - POPs förordningen

Förordningen förbjuder eller begränsar användningen av POPs ämnen (Persistent Organic Pollutant). Kortkedjiga klorparaffiner (SCCP) finns med i bilaga 1 och får inte framställas, släppas ut på marknaden eller användas, varken för sig, i beredningar eller som beståndsdelar i artiklar.

Miljöbalken

De allmänna hänsynsreglerna i miljöbalkens andra kapitel ställer krav på att den som bedriver en verksamhet är skyldig att skaffa sig den kunskap och vidta de försiktighetsåtgärder som behövs för att skydda människors hälsa och miljön. Farliga kemikalier i varor och kemiska produkter ska bytas ut mot mindre farliga när det är tekniskt möjligt och ekonomiskt rimligt. Det finns också regler om att verksamheter ska ha bra egenkontroll.

KIFS 2005:7 Kemikalieinspektionens föreskrifter om klassificering och märkning av kemiska produkter

Märkningen ska vara på svenska och innehålla sådan information som behövs för att kunna hantera produkten på rätt sätt och för att kunna göra bra produktval. Märkningsreglerna enligt KIFS 2005:7 ersätts successivt med CLP.

CLP - Förordning (EG) nr 1272/2008 klassificering, märkning och förpackning

EU gemensam lagstiftning om klassificering, märkning och förpackning av kemiska produkter som gäller fullt ut från juni 2015

Metod-Genomförande

Före besöken

Vi informerade och rådfrågade Kemikalieinspektionen om projektet i planeringsstadiet. Vi informerade också berörda branschorganisationer om den planerade tillsynen. Till utvalda butiker skickade vi brev med information om tillsynen, och faktablad från Kemikalieinspektionen om kemikalier i varor och märkning av kemiska produkter. Några veckor efter brevutskicket kontaktade vi butikerna för att boka tid för besök.

Tillsynsbesöken

Totalt besökte vi 24 st skobutiker (6 st i Helsingborg, 4 st i Malmö, 8 st i Stockholm och 6 st i Göteborg) och 12 st leksaksbutiker (2 st i Malmö, 3 st i Stockholm och 7 st i Göteborg).

	Göteborg	Malmö	Stockholm	Helsingborg
Leksaksbutiker	Partyland	Lekomera	Barnbolaget	
	Filur	På hörnan i Limhamn	Babytown	
	Någorlunda leksaker		Citygross	
	Babykoncept			
	Universeum			
	BR-leksaker			
	Björnen & boken			

	Göteborg	Malmö	Stockholm	Helsingborg
Skobutiker	Provskor	Fröviskor	Shoescape	Stadium AB
	Crocs	Skorosen	Burestads/Andiamo	Nilson Group AB/Skopunkten
	Johanssons	Footlight AB	Prinsar & Prinsessor	Sko Rönne
	Sko&Väsk-hörnan	Life	Drömskor	Intersport
	Bianco		Zoe	Trampolin
	Timberland		Deichmann	Team Sportia
			Idealskor	
			Bonshoe	

Vi informerade butikerna om varors betydelse för diffus spridning av kemikalier, och om lagstiftningen kring kemikalier i varor. Vi förde en dialog med butiken om hur de kan bidra till att minska spridningen. Vi ställde frågor om butikernas kunskap om gällande regler och deras rutiner för att säkerställa att de varor de har till försäljning inte innehåller begränsade eller förbjudna ämnen, och vilka eventuella krav de ställer vid inköp. Vi ställde också frågor om deras kännedom om informationsplikten, och vilka rutiner de har för att uppfylla informationskravet.

För att kontrollera butikernas kunskap om, och rutiner för att uppfylla informationsplikten i Reach valde vi ut 2 varor i butiken. Vi bad butikerna redovisa den information de kunde få fram från sina leverantörer om dessa varor så snart som möjligt. En av varorna köpte vi in för att skicka på analys till laboratoriet Eurofins, detta för att verifiera innehållet av begränsade ämnen.

Vid besöken i skobutikerna granskade vi även impregneringsmedel. På märkningspliktiga kemiska produkter kontrollerade vi att kännbar varningsmärkning och barnskyddande förslutning fanns när det var ett krav, och att märkningen var på svenska. Vi försökte också ta reda på hur vanligt det är att de innehåller fluorerade ämnen.

Efter besöken

Efter besöken skickade vi en inspektionsrapport till butikerna. Vi granskade den dokumentation som butikerna skickade in om de utvalda varorna, och fick ibland begära kompletteringar. Varorna skickade vi efter att vi bearbetat/separerat dem till homogena delar till laboratoriet Eurofins för analys. Analysen bekostas av respektive miljöenämnd.

Analys

Analys gjordes av azofärgämnen i tyg- och läderskor, av ftalater och kortkedjiga klorparaffiner i plastskor, och av ftalater och kortkedjiga klorparaffiner i mjukgjorda plastleksaker. Analyserna utfördes av Eurofins.

Analysade ftalater i leksaker och vissa skor:

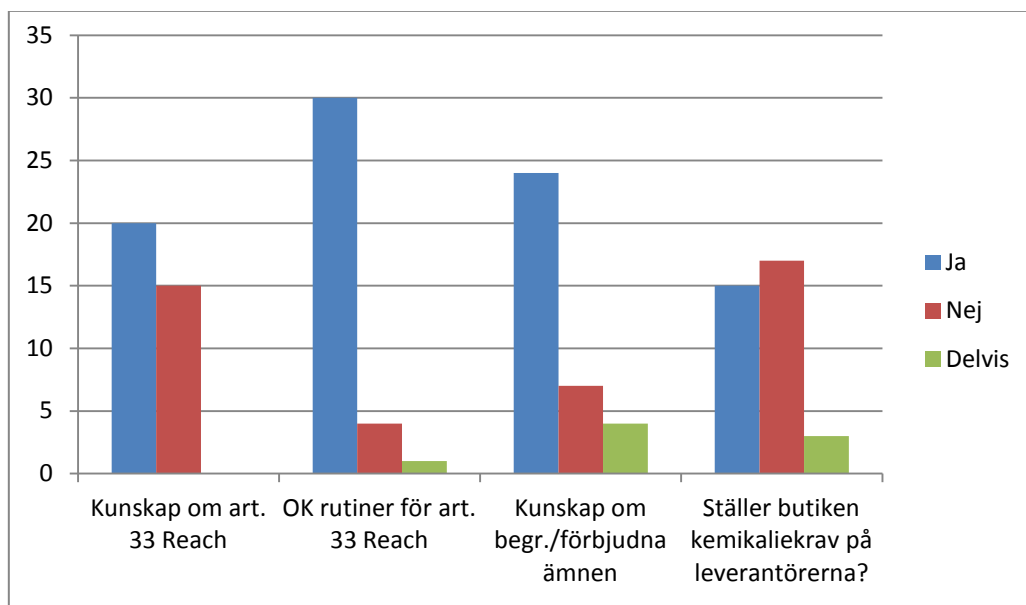
- diethylhexylphthalate (DEHP, CAS-nr: 117-81-7)
- butylbenzylphthalate (BBP, CAS-nr: 85-68-7)
- dibutylphthalate (DBP, CAS-nr: 84-74-2)
- diisobutylftalat (DIBP, CAS-nr: 84-69-5)
- diisoheptylftalat (DIHP, CAS-nr: 71888-89-6)
- di(heptyl, nonyl, undecyl)ftalat (DHNUP, CAS-nr: 68515-42-4)
- bis(2-metoxietyl)ftalat (BMEP, CAS-nr: 117-82-8) (Di(2-metoxietyl)ftalat)
- Dihexylftalat, DHP cas nr 84-75-3
- Diisopentylphthalat, diamylftalat ca nr 605-50-5
- Dipentylftalat (DPP, 131-18-0)
- n-pentylisopentylftalat, (PIPP, 776297-69-9)
- Diisononylftalat (DINP, CAS-nummer: 28553-12-0 och 68515-48-0)
- Diisodecylftalat (DIDP, CAS-nummer 26761-40-0 och 68515-49-1)
- Di-n-oktylftalat (DNOP, CAS-nummer: 117-84-0)
- kortkedjiga klorparaffiner: Alkanes, C10-13, chloro (Short-chain chlorinated paraffins) CAS: 85535-84-8

Analysade ftalater i vissa skor: som ovan utom DINP, DIDP och DNOP.

Resultat

Checklistan

- 20 av 35 butiker bedöms ha kunskap om informationsplikten, artikel 33 i Reach
- 30 av 35 butiker bedöms ha godtagbara rutiner för att uppfylla informationsplikten
- 24 av 35 butiker bedöms ha kunskap om begränsade/förbjudna ämnen, hos 3 av dessa finns kunskapen på huvudkontoret men inte i butiken. 7 butiker bedöms inte ha tillräcklig kunskap, och 4 butiker viss, men inte tillräcklig kunskap.
- 15 av 35 butiker anger att de ställer kemikaliekrav på sina leverantörer, av dessa ställer 6 muntliga krav och hos 5 butiker ställs kraven via huvudkontoret. Av dessa 15 butiker följer 5 upp kraven med egna tester eller genom att begära in testprotokoll. Där huvudkontoret köper in varorna anger 8 av 9 butiker att de inte har kontrollerat med huvudkontoret att varorna inte innehåller förbjudna eller begränsade ämnen eller ämnen på kandidatförteckningen. 5 av butikerna säger att de utgår från att huvudkontoret sköter detta.

Analys

34 varor/delar av varor analyserades.

- 5 av proverna analyserades avseende azo-färgämnen. Analyserna påvisade inga azofärgämnen.
- 29 av proverna analyserades avseende ftalater och kortkedjiga klorparaffiner.
 - 3 av proverna påvisade innehåll av kortkedjiga klorparaffiner.
 - 3 av proverna påvisade innehåll av ftalater på kandidatförteckningen i halter över 0,1 %.
 - 11 av proverna påvisade ämnen på kandidatförteckningen i halter under 0,1 %.

Särskilt höga halter noterades i en detalj på en barntoffla, där det fanns 50 % DEHP, 0,7 % DIBP och 0,18 % DBP samt 0,19 % SCCP. I en annan detalj på tofflan fanns 20 % DEHP. En barnsandal innehöll 34 % DIBP, 0,12 % DBP och 0,13 % SCCP.

Efterfrågad dokumentation om utvalda varor

Ingen av butikerna hade vid leverans av de utvalda varorna fått information av sina leverantörer om att de innehöll något ämne på kandidatförteckningen. I dokumentationen som butikerna efterfrågade av sina leverantörer framgick det inte heller att någon vara innehöll ämnen på kandidatförteckningen.

Vi bedömer att 12 butiker har lämnat in tillräcklig dokumentation, 7 butiker har lämnat tillräcklig information om en av två utvalda varor och 14 butiker har inte lämnat tillräcklig dokumentation.

Kemiska produkter

1 av de 7 butiker som vi granskade avseende märkningspliktiga kemiska produkter, impregneringssprayer, hade produkter som saknade föreskriven märkning på svenska. Ingen av de granskade impregneringssprayerna krävde genom sin märkning barnskyddande förslutning eller kännbar varningsmärkning.

Uppföljning

Vi informerade butikerna om analysresultaten. De butiker som hade varor där analysen påvisat förbjudna kortkedjiga klorparaffiner (SCCP) informerade vi omgående, och varorna har tagits bort från försäljning. Butiker som inte

bedöms ha tillfredsställande rutiner/egenkontroll förelägger vi om att ta fram rutiner för sin egenkontroll avseende kemikalier i varor. Åtalsanmälan är aktuellt för de butiker som sålt varor med kortkedjiga klorparaffiner.

Slutsatser och diskussion

Tillsynen på kemikalier i varor är viktig och vi gör skillnad med vår tillsyn. Farliga varor tas bort från försäljning, några butiker har också börjat skriva leverantörsavtal som reglerar att de inte godtar varor som innehåller farliga kemikalier. Vi upplyser om farliga kemikalier i varor och de lagarna som finns kring kemikalier i varor. Vi gör också butikerna uppmärksamma på deras möjlighet att ställa krav och frågor till sina leverantörer, och på deras skyldighet att upplysa sina kunder om varors innehåll av särskilt farliga kemikalier. Butiker kan ställa krav på sina leverantörer på varors innehåll av begränsade och förbjudna ämnen, men butikerna kan också gå längre och ställa krav på att varorna ska vara helt fria från ämnen på kandidatförteckningen och ytterligare ämnen, till exempel genom att använda "SIN-list" från ChemSec. Kemikaliekraven behöver helst också följas upp genom exempelvis varuanalyser och efterfrågan av testrapporter.

Det går vanligtvis inte att utläsa av märkningen om impregneringssprayer innehåller fluorerade föreningar, och vi har därför begärt in säkerhetsdatablad från leverantörerna. Vi kommer att fortsätta titta på impregneringssprayer i nästa projekt, möbelhandeln, och återkommer därför med en redovisning senare.

Kunskap i butikerna

Flera butiker känner till att det finns lagstiftning som gäller kemikalier i varor. Både vad gäller informationsplikten och begränsningar. Många hade också läst på inför besöket, inte alla dock, och vi hittar brister. Ofta litar butikerna på sina leverantörer, på att de har tillräcklig kunskap och att de följer reglerna. Ungefär hälften av de besökta butikerna ställer muntliga eller skriftliga krav om kemikalieinnehåll på sina leverantörer. Några av de större kedjorna tar egna stickprov för kemikalieanalys och/eller begär in testrapporter. I de fall där vi hittat förhöjda halter av något ämne, har detta inte framgått av den dokumentation som butiken lämnat in till miljöförvaltningen.

Resultatet visar att drygt hälften av butikerna känner till informationsplikten, men vi bedömer att 30 av 35 butiker har godtagbara rutiner för att uppfylla informationsplikten. Att vi bedömer att fler har godtagbara rutiner för att uppfylla informationsplikten än de som har kunskap om informationsplikten beror på att butikerna ofta har som rutin att kontakta sina leverantörer oavsett vilka frågor kunderna har.

De butiker som vi har besökt i projektet har fått ökad kunskap om kemikalier i varor och lagstiftningen. Kunskapen behövs för att kunna jobba med substitution och för att säkerställa att man når upp till lagstiftningens krav. Vid inköp behöver butiken ställa rätt krav på leverantören så att risken att de i sin tur säljer varor som innehåller särskilt farliga kemikalier minskar.

Skyldighet att lämna information

Yrkesmässiga kunder, till exempel butiker, ska få information från leverantören när de köper varan, om den innehåller ett kandidatlistämne. Informationen ska omfatta åtminstone ämnets namn. Informationen om varorna bör alltså finnas i butiken eftersom de köpt in varor yrkesmässigt. Om butiken säljer varor till yrkesmässiga kunder, till exempel till andra butiker, är de skyldiga att lämna information. Konsumenter ska, vid förfrågan, få informationen från butiken inom 45 dagar. Butikerna har ofta rutiner för hur de hanterar frågor från kund och skulle kontakta leverantören av varan vid förfråga om en vara.

I många fall har vi haft svårt att få in rätt information om efterfrågade varor. De flesta butikerna försöker inte själva tolka informationen de får från en leverantör. I vissa fall fick vi dokumentation om den ena varan, men inte den andra. Om butiken får information eller inte har alltså mera att göra med vilken leverantör man har att göra med än hur butiken agerar. Flera butiker har skickat annan information än den vi efterfrågade, till exempel testrapporter om att varan uppfyller leksaksdirektivet. Butikerna svarar ofta att de litar på sina leverantörer. En butik svarade att: ”Jag trodde det skulle vara enklare att få svar än det har varit, eftersom vi tidigare har kunnat få intyg, med kemiska specifikationer. Nu i inköps-tider har jag träffat flera leverantörer och tydligen har de fått frågor om Reach och kemikalier i varor denna säsong från fler butiker, runt om i Europa. Så antingen är butikerna mer medvetna själva om att de måste veta eller så har miljöförvaltningarna lyckats lyfta frågan.”

Krav på leverantörerna

Butiker i detaljhandeln har inte möjlighet att provta alla varor eller begära information om varje vara de har till försäljning. Däremot kan butikerna ställa krav på sina leverantörer på att de varor de köper inte innehåller förbjudna, begränsade ämnen eller ämnen på kandidatförteckningen. De kan också ställa hårdare krav, ex att varorna de köper in inte innehåller ämnen på SIN-listan från Chemsec. Tillsynen innebär att många butiker tar kontakt med sina leverantörer och att kemikaliefrågorna aktualiseras i flera led.

Egenkontroll och skriftliga rutiner

Som en del av sin egenkontroll enligt miljöbalken bör butikerna upprätta skriftliga rutiner för kemikaliearbetet. Till exempel för hur de ställer kemikaliekrav och hur de arbetar för att uppfylla informationsplikten. Butiker där analyserna av en vara visat på innehåll av förbjudet ämne behöver se över sina rutiner. Vi förelägger dessa butiker att ta fram en plan för hur de ska arbeta framöver för att minimera risken att varor med hälso- och miljöfarliga ämnen säljs i butiken.

Samverkan

Storstädernas samverkan inom detta område är av stort värde. Det bidrar till samordning av resurser, en kunskapsuppbyggnad och en möjlighet att diskutera gemensamma bedömningsgrunder. Tillsynsarbetet får också ett större genomslag och leder till en mer enhetlig tillsyn.

Bilagor

Informationsbrev till butik

Brev till branschorganisationer

Frågeformulär vid tillsynsbesök, Checklista skor

Frågeformulär vid tillsynsbesök, Checklista leksaker

Frågeformulär vid tillsynsbesök, Checklista kemiska produkter

Tillsynsprojekt om kemikalier i skor och leksaker

Miljöförvaltningarna i Stockholm, Göteborg, Malmö och Helsingborg kommer i ett tillsynsprojekt, som pågår under våren 2014, att besöka butiker som säljer skor eller leksaker.

Vid besöken vill vi ta reda på vilka kunskaper butikerna har om olika regler som gäller för kemikalier i varor. Vi kommer också att låta analysera ett antal varor för att se om de innehåller mjukgörare, azofärgämnen eller kortkedjiga klorparaffiner. Vi bekostar både inköp och analyser. Cirka fem till tio butiker per kommun kommer att besökas. Både skor och leksaker kan innehålla plast som är mjukgjord med så kallade ftalater. Ftalater kan vara både hälso- och miljöfarliga, och det finns begränsningar för vilka halter som får förekomma i leksaker. Azofärgämnen och kortkedjiga klorparaffiner är inte tillåtna att använda på grund av sina hälso- och miljöfarliga egenskaper.

Vi kommer att kontakta butikerna i god tid innan besöken och skicka ut ett formulär med frågor om hur företaget arbetar med kemikaliefrågor. Frågorna ska förhoppningsvis ge svar på hur butikerna gör för att försäkra sig om att varorna inte innehåller några förbjudna eller begränsade ämnen, vilka kemikaliekrav butikerna ställer vid inköp och hur man kan kontrollera att kraven följs. Vi kommer även att ställa frågor om hur butikerna gör för att uppfylla kravet på information till konsumenter, vilket gäller för varor som innehåller något ämne på kandidatförteckningen. Vi vill också ge butikerna stöd för att de skall kunna ställa krav på sina leverantörer och för att de skall kunna miljöanpassa sitt sortiment.

När vi besöker butiker tar vi ut tillsynsavgift enligt en taxa som kommunfullmäktige beslutat om. Alla verksamheter - även butiker - ska själva bära de kostnader som hänger ihop med att vi kontrollerar att lagen följs. Detta för att skattebetalarna inte ska behöva bekosta tillsynen av enskilda verksamheter.

Välkomna att höra av er om ni har några frågor om vårt projekt.

*Ulrika Siemers, miljöförvaltningen Göteborg, 031-368 38 34,
ulrika.siemers@miljo.goteborg.se*

*Andreas Askman, miljöförvaltningen Malmö, 040-34 20 13,
andreas.askman@malmo.se*

*Lena Embertsén, miljöförvaltningen Stockholm, 08-508 288 64,
lena.embertsen@stockholm.se*

*Kristina Turkál, miljöförvaltningen Helsingborg, 042-10 50 33,
kristina.turkal@helsingborg.se*

Tillsynsbesök i er butik, kontroll av kemikalier i leksaker eller skor

Miljöförvaltningarna i Göteborg, Helsingborg, Malmö och Stockholm kommer under våren att besöka butiker som säljer leksaker eller skor. Miljöförvaltningarna och Kemikalieinspektionen är de myndigheter som har tillsynsansvaret för kemikalier i varor. Reach-förordningen är EU:s övergripande regelverk för kemikalier. I den finns det olika delar som rör kemikalier i varor, till exempel informationsplikten i artikel 33 och begränsningsreglerna i bilaga XVII.

Vi ringer innan vi kommer

Vi ringer och bokar tid för besök. Vi kommer också att skicka ett formulär med frågor om hur ni arbetar med kemikalier i varor. Det är bra om ni försöker svara på frågorna innan besöket. Det är viktigt att rätt personal är närvarande, butikschef och inköps- eller miljöansvarig.

Vid tillsynsbesöket vill vi

- I dialog med er visa på företagets möjligheter att påverka och minska användningen av farliga kemikalier i varor
- Veta hur ni ser till att ha kunskap om vilka kemikalier som finns i era varor
- Veta hur ni gör för att försäkra er om att de varor ni säljer inte innehåller några förbjudna eller begränsade ämnen
- Veta hur ni hanterar frågor från kunder om kemikalier i varor i enlighet med informationsplikten i Reach
- Ta del av de rutiner ni har för att fullgöra era skyldigheter enligt Reach

Analyser av kemikalier i leksaker eller skor

Under vårt besök kommer vi att köpa en vara från butiken och låta analysera den. Miljöförvaltningen står för analyskostnaderna. Vad som analyseras beror på vilken vara som vi väljer vid besöket. Det kan vara leksakers innehåll av begränsade mjukgörare (ftalater) och kortkedjiga klorparaffiner eller skors innehåll av mjukgörare, azofärgämnen och kortkedjiga klorparaffiner.

Mer information

I bifogat faktablad finns en sammanfattning av reglerna för kemiska ämnen i varor. Ytterligare information finns på Kemikalieinspektionens hemsida, www.kemi.se. Där kan ni bland annat hitta mer information om kandidatförteckningen och begränsningarna i bilaga XVII i Reach.

Avgift

Miljöförvaltningen tar ut en avgift för tillsynen enligt en taxa som kommunfullmäktige beslutat om. Vi tar ut avgift för inspektionstiden, samt för förberedelser och efterarbete.

För närvarande är avgiften X kr/timme. Mer information om tillsynsavgiften hittar du här [-länk](#).

Frågor

Om ni har frågor med anledning av tillsynsbesöket, kontakta gärna undertecknad handläggare.

Bilagor

Faktablad

”Kort om reglerna för kemiska ämnen i varor”

Checklista

Kemikalier i varor - Skor

Syftet med inspektionen och checklistan

- presentera storstadssamarbetet
- gör företagen medvetna om varornas betydelse för spridning av kemikalier i naturen och i vårt samhälle
- kontrollera hur butikernas egenkontroll fungerar och att varorna inte innehåller några förbjudna eller begränsade ämnen (jmf. bilaga XVII och POPs)
- kontrollera vilken egenkontroll företaget har för att uppfylla de krav som kemikalielagstiftningen REACH ställer när det gäller information till konsumenter
- synliggör företagets möjlighet att påverka genom att exempelvis ställa krav på leverantörer och välja produkter som innehåller mindre farliga kemikalier, vid behov introducera Göteborgs 8 steg för att komma igång med sitt kemikaliearbete.

Inspektionsdatum: _____

Företagets namn _____

Organisationsnummer: _____

Faktureringsadress: _____

Närvarande:

Miljöförvaltningen _____

Företaget/titel _____

Avgör tillsynsansvaret. Vilken roll har butiken?

Varor

- ☐ Primärleverantörer (egen import/införsel från annat land)
- ☐ Distributör (köper varor från svenska leverantörer)
- ☐ Primärleverantör för vissa varor och distributör för andra

Kemiska produkter

- ☐ Primärleverantörer (egen import/införsel från annat land, märker om med eget namn)
- ☐ Distributör (köper kemiska produkter från svenska leverantörer)
- ☐ Primärleverantör för vissa kemiska produkter och distributör för andra

1. Allmänt om företaget

Kort beskrivning av företaget

(ex sortiment, fristående butik [antalet anställda] eller kedja, barnprodukter.)

2. Känner ni till gällande lagstiftningen?

Känner ni till hänsynsreglerna i miljöbalkens 2 kapitel?

☐ Ja

☐ Nej

Känner ni till att vissa kemiska ämnen är begränsade eller förbjudna i vissa varor?

☐ Ja

☐ Nej

Känner ni till begränsningsreglerna (bilaga XVII) i Reach?

☐ Ja

☐ Nej

(ex att Cd, Tennorganiska föreningar, DMF och azofärgämnen är begränsade)

Känner ni till förordningen om långlivade organiska föroreningar, den så kallade POPs förordningen? (ex att PFOS är begränsat och SCCP är förbjudet)

☐ Ja

☐ Nej

Känner ni till vilken informationsskyldighet ni har enligt artikel 33 i Reach gentemot kunder vad gäller ämnen på kandidatförteckningen?

☐ Ja

☐ Nej

3. Informationsskyldighet enligt artikel 33 i Reach

Har någon kund frågat om kemikalieinnehållet i några varor?
angående? ☐ Nej ☐ Ja,

Har ni några rutiner för om en konsument efterfrågar om en vara innehåller något ämne som finns med på kandidatförteckningen?
Om ja, hur ser rutinen ut? ☐ Ja ☐ Nej

Har ni några rutiner för att överlämna information till yrkesverksamma kunder, t.ex. andra butiker, om en vara innehåller något ämne som finns med på kandidatförteckningen?
Om ja, hur ser rutinerna ut? ☐ Ja ☐ Nej

Är rutinerna skriftliga eller muntliga?

Utbildar ni personalen om informationsskyldighet och kemikalieinnehåll?
☐ Ja ☐ Nej

Känner ni till var ni hittar information om kandidatförteckningen, t. ex när nya ämnen kommer upp?
☐ Ja ☐ Nej

4. Egenkontroll – inköp av varor

Vem ansvarar för varorna och dess innehåll?

(ligger ansvaret hos butiken eller är det huvudkontoret som ansvarar för vad varorna innehåller för några kemikalier?)

Om butiken svarar att huvudkontoret sköter inköp av alla varor, hoppa till fråga 4b.

a. Vilka krav ställer ni vid inköp?

Ställer ni idag några krav på era leverantörer om att deras varor ska vara fria från några specifika farliga kemikalier? I så fall vilka?

Är kraven muntliga eller skriftliga?

Hur följer ni upp era eventuella krav på kemikalieinnehållet i varor?

(Gör ni stickprovskontroller/analyser, begär ni in testrapport i samband med leveranser etc.)

Har ni en kemikalielista/avvecklingslista över ert produktsortiment?

(För att underlätta kontrollen av kemikalier i varor kan företaget skapa en kemikalielista/avvecklingslista där information om kemikaliers farliga egenskaper finns samlad. Se över produktsortiment, börja med varor där risken är störst att det kan finnas farliga kemikalier)

☐ Ja

☐ Nej

b. Vilka krav ställer ni på huvudkontoret

Har ni kontrollerat med huvudkontoret att de varor ni har till försäljning i butiken inte innehåller några förbjudna eller begränsade ämnen?

☐ Ja

☐ Nej

Har ni kontrollerat med huvudkontoret att de varor ni har till försäljning i butiken inte innehåller några ämnen på kandidatförteckningen?

☐ Ja

☐ Nej

Kemikaliekontroll – utvalda varor

För de två utvalda varorna, fråga butiken vid besöket:

- Har ni fått någon information från er leverantör om att varan innehåller ett ämne på kandidatförteckningen? Om ja, hur och när fick ni informationen?

Redovisning till miljöförvaltningen

Informationsskyldighet och kandidatförteckning, artikel 33 i Reach-förordningen

Er leverantör ska informera er om de varor ni köper innehåller mer än 0,1 viktprocent av något ämne på kandidatförteckningen (SVHC-ämne). Informationen bör kunna styrkas med testrapporter, intyg eller annat underlag. Ni har sedan en skyldighet att lämna informationen vidare till era kunder inom 45 dagar. Om kunden är yrkesmässig måste ni ha informationen tillgänglig direkt vid försäljning av varan.

- Kontakta er leverantör och fråga om de två utvalda varorna innehåller något ämne på kandidatförteckningen. Utgå ifrån svaret från leverantören – Hur skulle ni svara om en kund frågade? Redovisa svaret till miljöförvaltningen.

Begränsade eller förbjudna ämnen

Vissa ämnen är begränsade eller förbjudna i vissa varor. Er leverantör bör kunna informera er och ger er underlag på att relevanta begränsningar uppfylls för de varor ni köper. Redovisningen bör styrkas med testrapporter, intyg eller annat underlag.

- Redovisa till miljöförvaltningen att de två utvalda varorna inte innehåller:
 - Begränsade ämne enligt bilaga XVII i Reach-förordningen.
 - Begränsade/förbjudna ämnen enligt POPs förordningen.

Produkt 1:

Vara/Produktnamn:

Artikelnummer:

Leverantör:

Produkt 2:

Vara/Produktnamn:

Artikelnummer:

Leverantör:

Vara vald för analys_____

Anteckningar

Checklista

Kemikalier i varor - leksaker

Syftet med inspektionen och checklistan

- presentera storstadssamarbetet
- gör företagen medvetna om varornas betydelse för spridning av kemikalier i naturen och i vårt samhälle
- kontrollera hur butikernas egenkontroll fungerar och att varorna inte innehåller några förbjudna eller begränsade ämnen (jmf. bilaga XVII)
- kontrollera vilken egenkontroll företaget har för att uppfylla de krav som kemikalielagstiftningen REACH ställer när det gäller information till konsumenter
- synliggör företags möjlighet att påverka genom att exempelvis ställa krav på leverantörer och välja produkter som innehåller mindre farliga kemikalier, vid behov introducera Göteborgs 8 steg för att komma igång med sitt kemikaliearbete.

Inspektionsdatum: _____

Företagets namn _____

Organisationsnummer: _____

Faktureringsadress: _____

Närvarande:

Miljöförvaltningen _____

Företaget/titel _____

Avgör tillsynsansvaret. Vilken roll har butiken?

Varor

- ☐ Primärleverantörer (egen import/införsel från annat land)
- ☐ Distributör (köper varor från svenska leverantörer)
- ☐ Primärleverantör för vissa varor och distributör för andra

1. Allmänt om företaget

Kort beskrivning av företaget

(ex sortiment, fristående butik [antalet anställda] eller kedja, barnprodukter.)

2. Känner ni till gällande lagstiftningen?

Känner ni till hänsynsreglerna i miljöbalkens 2 kapitel?

☐ Ja

☐ Nej

Känner ni till att vissa kemiska ämnen är begränsade eller förbjudna i vissa varor?

☐ Ja

☐ Nej

Känner ni till begränsningsreglerna (bilaga XVII) i Reach?

☐ Ja

☐ Nej

(ex att vissa ftalater är begränsade i leksaker? Att DMF är begränsat)

Känner ni till förordningen om långlivade organiska föroreningar, den så kallade POPs förordningen? (ex att PFOS är begränsat och SCCP är förbjudet)

☐ Ja

☐ Nej

Känner ni till vilken informationsskyldighet ni har enligt artikel 33 i Reach gentemot kunder vad gäller ämnen på kandidatförteckningen?

☐ Ja

☐ Nej

3. Informationsskyldighet enligt artikel 33 i Reach

Har någon kund frågat om kemikalieinnehållet i några varor?
angående? ☐ Nej ☐ Ja,

Har ni några rutiner för om en konsument efterfrågar om en vara innehåller något ämne som finns med
på kandidatförteckningen? ☐ Ja ☐ Nej
Om ja, hur ser rutinen ut?

Har ni några rutiner för att överlämna information till yrkesverksamma kunder, t.ex. andra butiker, om
en vara innehåller något ämne som finns med på kandidatförteckningen?
Om ja, hur ser rutinerna ut? ☐ Ja ☐ Nej

Är rutinerna skriftliga eller muntliga?

Utbildar ni personalen om informationsskyldighet och kemikalieinnehåll?
☐ Ja ☐ Nej

Känner ni till var ni hittar information om kandidatförteckningen, t. ex när nya ämnen
kommer upp? ☐ Ja ☐ Nej

4. Egenkontroll – inköp av varor

Vem ansvarar för varorna och dess innehåll?

(ligger ansvaret hos butiken eller är det huvudkontoret som ansvarar för vad varorna innehåller för några kemikalier?)

Om butiken svarar att huvudkontoret sköter inköp av alla varor, hoppa till fråga 4b.

a. Vilka krav ställer ni vid inköp?

Ställer ni idag några krav på era leverantörer om att deras varor ska vara fria från några specifika farliga kemikalier? I så fall vilka?

Är kraven muntliga eller skriftliga?

Hur följer ni upp era eventuella krav på kemikalieinnehållet i varor?

(Gör ni stickprovskontroller/analyser, begär ni in testrapport i samband med leveranser etc.)

Har ni en kemikalielista/avvecklingslista över ert produktsortiment?

(För att underlätta kontrollen av kemikalier i varor kan företaget skapa en kemikalielista/avvecklingslista där information om kemikaliers farliga egenskaper finns samlad. Se över produktsortiment, börja med varor där risken är störst att det kan finnas farliga kemikalier)

☐ Ja

☐ Nej

b. Vilka krav ställer ni på huvudkontoret

Har ni kontrollerat med huvudkontoret att de varor ni har till försäljning i butiken inte innehåller några förbjudna eller begränsade ämnen?

☐ Ja

☐ Nej

Har ni kontrollerat med huvudkontoret att de varor ni har till försäljning i butiken inte innehåller några ämnen på kandidatförteckningen?

☐ Ja

☐ Nej

Kemikaliekontroll – utvalda varor

För de två utvalda varorna, fråga butiken vid besöket:

- Har ni fått någon information från er leverantör om att varan innehåller ett ämne på kandidatförteckningen? Om ja, hur och när fick ni informationen?

Redovisning till miljöförvaltningen

Informationsskyldighet och kandidatförteckning, artikel 33 i Reach-förordningen

Er leverantör ska informera er om de varor ni köper innehåller mer än 0,1 viktprocent av något ämne på kandidatförteckningen (SVHC-ämne). Informationen bör kunna styrkas med testrapporter, intyg eller annat underlag. Ni har sedan en skyldighet att lämna informationen vidare till era kunder inom 45 dagar. Om kunden är yrkesmässig måste ni ha informationen tillgänglig direkt vid försäljning av varan.

- Kontakta er leverantör och fråga om de två utvalda varorna innehåller något ämne på kandidatförteckningen. Utgå ifrån svaret från leverantören – Hur skulle ni svara om en kund frågade? Redovisa svaret till miljöförvaltningen.

Begränsade eller förbjudna ämnen

Vissa ämnen är begränsade eller förbjudna i vissa varor. Er leverantör bör kunna informera er och ger er underlag på att relevanta begränsningar uppfylls för de varor ni köper. Redovisningen bör styrkas med testrapporter, intyg eller annat underlag.

- Redovisa till miljöförvaltningen att de två utvalda varorna inte innehåller:
 - Begränsade ämne enligt bilaga XVII i Reach-förordningen.
 - Begränsade/förbjudna ämnen enligt POPs förordningen.

Produkt 1:

Vara/Produktnamn:

Artikelnummer:

Leverantör:

Produkt 2:

Vara/Produktnamn:

Artikelnummer:

Leverantör:

Vara vald för analys:

Anteckningar

Checklista

Kemiska produkter i skobutiker

1. Märkningspliktiga kemiska produkter

Säljer butiken märkningspliktiga kemiska produkter?

☐ Ja ☐ Nej
(Nej, fortsatt till fråga b)

Är märkningen på svenska?

☐ Ja ☐ Nej

Finns barnskyddande förslutning på produkter där det är ett krav?

☐ Ja ☐ Nej

Finns kännbar varningsmärkning på produkter där det är ett krav?

☐ Ja ☐ Nej

Vilket ämne ger upphov till märkningen?

(Namn på ingående ämnen som bidrar till klassningen)

2. Innehåll - kemiska produkter

Säljer butiken kemiska produkter som exempelvis innehåller fluorerade ämnen men inte är märkningspliktiga? (Inte förbjudet men intressant att veta om det är vanligt förekommande. Ta gärna kort på produkten)

☐ Ja ☐ Nej

Fusklapp!

Barnskyddande förslutning

Om produkten är märkt med minst en av följande farobeteckningar enligt förordning 2008:245 och KIFS 2008:2:

- *Giftig eller mycket giftig*
- *Frätande*
- *Hälsoskadlig* och riskfrasen *Farligt: kan ge lungskador vid förtäring* (inte aerosoler eller behållare med förseglad sprayanordning)

Om produkten är märkt med minst en av följande faroangivelser enligt CLP:

- *Orsakar organskador*
- *Orsakar allvarliga frätskador på hud och ögon*
- *Kan vara dödligt vid förtäring om det kommer ner i luftvägarna* (inte aerosoler el. behållare med förseglad sprayanordning)
- *Giftigt vid inandning, vid hudkontakt eller vid förtäring*
- *Dödligt vid inandning, vid hudkontakt eller vid förtäring*

Krav enligt båda regelverken finns också om produkten innehåller:

- ≥ 3 procent metanol
- ≥ 1 procent diklormetan
-
- **Kontrollera att den barnskyddande förslutningen fungerar!**

Taktil märkning

Om produkten är märkt med minst en av följande farobeteckningar enligt förordning (2008:245) och KIFS (2008:2):

- *Extremt brandfarligt eller mycket brandfarlig*
- *Giftig eller mycket giftig*
- *Hälsoskadlig*
- *Frätande*
- Inte aerosoler om de **enbart** är märkta med: *Extremt brandfarlig* eller *Mycket brandfarlig*.

Om produkten är märkt med minst en av följande faroangivelser enligt CLP:

- *Skadligt vid inandning, vid hudkontakt eller vid förtäring*
- *Giftigt vid inandning, vid hudkontakt eller vid förtäring*
- *Dödligt vid inandning, vid hudkontakt eller vid förtäring*
- *Orsakar organskador*
- *Orsakar allvarliga frätskador på hud och ögon*
- *Misstänks kunna skada fertiliteten eller det ofödda barnet*
- *Misstänks kunna orsaka genetiska defekter*
- *Misstänks kunna orsaka cancer*
- *Kan vara dödligt vid förtäring om det kommer ner i luftvägarna*
- *Kan orsaka allergi- eller astmasymtom eller andningssvårigheter vid inandning*
- *Extremt brandfarlig gas*
- *Extremt brandfarlig vätska och ånga*
- *Brandfarlig gas*
- *Mycket brandfarlig vätska och ånga*
- *Brandfarligt fast ämne*
- **Kontrollera om samtliga förpackningar har taktil märkning eller om märkningen trillat bort!**

Publikationer utgivna av Göteborgs Miljöförvaltning

Rapporter (ISSN 1401-2448):

- R 2014:1 Årsrapport 2013
- R 2014:2 Inventering av alger på grunda hårbotten i Göteborgs skärgård
- R 2014:3 Inventering av grunda mjukbotten i Göteborg 2013
- R 2014:4 Varor i lågprissegmentet - tillsyn över detaljhandeln. Tillsynsprojekt i samarbete mellan Malmö, Göteborg och Stockholm
- R 2014:5 Budget 2014
- R 2014:6 Bottenfauna i Göteborgs kommun 2013
- R 2014:7 Metaller i vattendrag 2013
- R 2014:8 Metaller i vallgravsfisk 2013
- R 2014:9 PVC-produkter - tillsyn över detaljhandeln. Tillsynsprojekt i samarbete mellan Malmö, Göteborg, Helsingborg och Stockholm
- R 2014:10 Luftkvaliteten i Göteborgsområdet. Årsrapport 2013
- R 2014:11 Pedagogiska odlingsträdgårdar. Slutrapport
- R 2014:12 Kemikalier i arbets- och profilkärl - tillsyn över detaljhandeln. Tillsynsprojekt i samarbete mellan Göteborg, Helsingborg, Malmö och Stockholm
- R 2014:13 Jämställt bemötande
- R 2014:14 Miljörapport 2013. En beskrivning av miljötillståndet i Göteborg
- R 2014:15 Kemikalier i skor och leksaker - tillsyn över detaljhandeln. Tillsynsprojekt i samarbete mellan Malmö, Göteborg, Helsingborg och Stockholm
-
- R 2013:1 Årsrapport 2012
- R 2013:2 Metaller i vattendrag 2012
- R 2013:3 Bottenfauna i Göteborgs kommun 2012
- R 2013:4 Metaller i vallgravsfisk 2012
- R 2013:5 Sumpskogar och lövlundar i Göteborgs kommun. Inventering av ett urval av områden
- R 2013:6 Insekter i ruderalmarker och kraftledningsgator i Göteborgs kommun
- R 2013:7 Luftkvaliteten i Göteborgsområdet. Årsrapport 2012
- R 2013:8 Ekologisk landskapsanalys - en pilotstudie
- R 2013:9 Miljörapport 2012. En beskrivning av miljötillståndet i Göteborg
- R 2013:10 Riktvärden och riktlinjer för utsläpp av förorenat vatten till recipient och dagvatten i Göteborg
- R 2013:11 Kemikalier i ytterkläder - tillsyn över detaljhandeln. Tillsynsprojekt i samarbete mellan Malmö, Göteborg och Stockholm
- R 2013:12 Skyddsvärda träd i Göteborgs kommun

Stockholms
stad

